

כלו לו חדשיו⁽²⁾ אינו נזיר, אפילו מספק, ובגמרא יתבאר הטעם.

רבי שמעון אומר: ספק נזיר הוא, היות ואפשר שהיה בן קיימא, וצריך לנהוג נזירות מספק⁽³⁾ —

וטוב לו שיתנה ויאמר בתחילת הנהגת הנזירות:

"אם היה בן קיימא הרי אני נזיר חובה לקיים נדרי —

זכרות ונקבות] **אינו נזיר**, ומשום דאלו אינם חשובים, והוא קיבל על עצמו נזירות כשבח והודאה על שחננו ה' וזיכה אותו בכך, ולא נתכוין אלא לחשוב.

ואם אמר: "הריני נזיר כשאראה⁽¹⁶⁾ לי ולד", הרי שאפילו אם נולד לו בת או טומטום **ואנדרוגינום**, הרי זה נזיר.

אמר: "הריני נזיר כשיהיה לי בן"⁽¹⁾ או שאמר "כשיהיה לי ולד", והפילה אשתו ואין אנו יודעים אם נפל היה או בן קיימא שכבר

וב"זבח תודה", ובחזון איש קלח ו"ד"ה י"ג א], באיזה אופן הפלה עוסקת המשנה ומחשיבתו לספק בן קיימא, ובאיזה אופן הוא בחזקת בן קיימא, ראה שם, וראה חידושי רבי פריץ.

ב. דעת הרש"ש היא [על פי לשון התוספות שכתבו "או שמת במעי אמו"], שאפילו אם לא נולד חי אלא שמת במעי אמו, אם ידוע שכלו לו חדשיו הרי הוא נזיר, ובספק הרי הוא ספק נזיר לרבי שמעון.

אבל ב"זבח תודה" כתב לדחות דברי הרש"ש, שהרי לא יהא זה טוב מן הבת והטומטום שאינם מחייבים בניזירות כיון שאינם חשובים, ופירש דברי התוספות באופן אחר; וראה גם ב"ארוזי הלכנון" בשם המהרש"ם; וראה גם ב"חזון איש" [קלח ו"ד"ה י"ג א], ראה שם.

ואולם ראה בטור ושולחן ערוך בהלכות יבום סימן קנו ובנושאי כלים שם, שלמדו ממשנתנו כאן, שאם מת הולד במעי אמו וכלו לו חדשיו, הרי הוא פוטר מן היבום; כן הם פשטות הדברים שם, והיינו כהרש"ש, אלא שהחזון איש בסימן קט"ו פירש הדברים שם באופן אחר.

3. א. כתבו התוספות, שרבי שמעון מודה

ואנדרוגינוס; והמאירי כתב: שלא כיון זה אלא על בן זכר, שהמילה היא מילה מיוחדת לבן זכר, כדכתיב "לבן או לבת" ו"לשרה בן" ו"ותהר ותלד בן", [כוננתו בראיותיו הוא לחלק בין "בנים" שזה כולל בנות — כמו שהביאו האחרונים הנזכרים מכמה מקומות — לבין "בן" שהוא מיוחד לבן זכר].

וראה עוד בשיטת התוספות בזה, בהערות שבהמשך המשנה.

16. כך גורסים התוספות; ותמה ב"תוספות יום טוב": "ולא ידענא אמאי שני בסיפא מלישנא דברישא, ולשון הרמב"ם סוף פרק א מהלכות נזיר, אמר הריני נזיר כשיהיה לי ולד".

1. כן מבואר בתוספות, וכן מוכח בגמרא בדף יג א שדברי רבי שמעון נאמרו גם כשאמר "הריני נזיר כשיהיה לי בן"; ולאפוקי, שלא נאמר: דוקא כשתלה בולד אז הוי ספק, אבל אם אמר: כשיהיה לי בן שכוונתו לבן חשוב, אפילו רבי שמעון מודה שאם הפילה אשתו אינו בן חשוב.

2. א. ראה ב"תשובת המהרש"ם" שהביא ב"ארוזי הלכנון", וב"קרקן אורה" ד"ה עוד יש,

ואם לאו — שלא היה בן קיימא — הרי אני נזיר לנדרבה; שאם לא יעשה כן, כיון שחייב נזירותו הוא מספק, הרי שאת קרבנותיו בסוף נזירותו לא יוכל להביא, כי שמא חולין בעזרה הם, ונמצא שיהא אסור לעולם ביין תגלחת וטומאה; אבל עכשיו שהתנה, הרי בין כך ובין כך נזיר הוא לחובה או לנדרבה.

ואם אחר שהפילה חזרה אשתו וילדה מהריון אחר, (4) הרי זה נזיר מחמת הלידה הזאת, כי כוונתו היתה שיהא נזיר כאשר תהא "לידה ודאית".

רבי שמעון אומר: הרי הוא נזיר רק מספק, כי שמא היה הולד בהריון הראשון בן קיימא, והוא הרי לא אמר שיהיה נזיר אלא פעם אחת וכבר סיים נזירותו כשנהג בנזירות מספק בפעם הראשונה; ולכן:

ינהג עכשיו נזירות שניה, וטוב לו שיתנה ויאמר: אם היה הראשון בן קיימא, הרי ניהוג הנזירות הראשון לחובה, וזו שאנהג עכשיו יהא לנדרבה.

ואם לאו — שלא היה הראשון בן קיימא — הרי ניהוג הנזירות הראשון הוא לנדרבה, וזו שאנהג עכשיו יהא לחובה.

בטומטום שאינו ספק כשאמר "הריני נזיר כשהיה לי בן", ומשום שלא היה דעתו אלא לבן ודאי ולא לטומטום.

ודבריהם צריכים ביאור, שהרי התוספות כתבו לעיל שאם ילדה בת וטומטום אינו נזיר משום שאינם חשובים, והבית יוסף ביאר הטעם שאין הבת בכלל, משום שכוונתו ליתן שבח והודיה ואין כוונתו לבת, ואם כן כל שכן שלא נתכוין לטומטום שהוא חשוב פחות מבת, [כמבואר בתוספות לקמן יג א ד"ה ולד], ואם כן למה הוצרכו לטעם זה.

ודבריהם נוטים כאן כשיטת המאירי שהובאה לעיל בהערה, שאם ילדה בת אינו נזיר משום שאין בת בכלל בן, ולזה הוסיפו כאן, שאם ילדה טומטום [והוא הדין אנדרוגינוס], אינו נזיר משום שלא נתכוין אלא על הודאי.

וב"באר משה" הביא מדברי הירושלמי, שעיקר חידוש המשנה הוא שטומטום ואנדרוגינוס אינם בכלל, אבל שהבת אינה בכלל זה פשיטא, וביאר ה"פני משה", שעיקר החידוש הוא שאפילו לרבי שמעון אין דעתו אלא על הודאי; וזה כדברי התוספות כאן.

ויש נפקא מינה בין הטעמים בטומטום שביצוי ניכרים מבחוח, שאמנם אינו חשוב, אבל ודאי זכר הוא, וכל זה צריך תלמוד.

ב. עוד מבואר בדברי התוספות, שאף לרבי שמעון אינו ספק אלא אם הפילה ודאי זכר, אבל בספק אם הפילה זכר אינו אפילו ספק נזיר.

ביאור דבריהם: אם הפילה ספק בן וספק בת, לא יהא הנפל עדיף מבן הקיימא שאם הוא ספק זכר אנו אומרים שאין דעתו אלא על הודאי, שהרי מטעם זה מודה רבי שמעון בטומטום בן קיימא שאינו נזיר.

וב"ארזי הלבנון" הביא בשם "חסדי דוד השלם" לבאר דבריהם, שהוא משום "ספק ספיקא", ספק אם היה זכר, ואם תמצי לומר זכר שמא היה נפל.

4. כן כתבו התוספות, וראה מה שכתב רבינו עקיבא איגר [הובא ב"ארזי הלבנון"] להקשות על דבריהם, שהרי משכחת לה שילדה מאתו הריון, וכגון שילדה תאומים, וראה מה שכתב בזה, וראה ב"ארזי הלבנון".

גמרא:

שנינו במשנה: הריני נזיר לכשיהיה לי בן ונולד לו בן הרי זה נזיר:

תמיהה הגמרא: **האי מאי למימרא**, מה באה פיסקא זו להשמיענו, והרי פשיטא היא?!?

ומשנינן: לא נצרכה פיסקא זו אלא **משום הסיפא** ששנינו: אם נולד לו "בת טומטום ואנדרוגינוס אינו נזיר".

ואכתי מקשינן: והרי אף הסיפא **פשיטא** ואין צריך לשנותה!?

ומשנינן: **מהו דתימא**, אם לא שהשמיעתנו המשנה, הייתי אומר: כי מה שאמר "בן" — "**לכשאבנה**" הוא דקאמר⁽⁵⁾ ועל דרך הכתוב: "ותלד על ברכי ואבנה גם אנכי ממנה" ואף הבת [או הטומטום והאנדרוגינוס] בכלל —

לפיכך **קא משמע** לן משנתנו — **דלא**, אלא "בן" ממש הוא דקאמר.

שנינו במשנה: **ואם אמר "כשאראה לי ולד"**, אפילו נולד לו בת טומטום ואנדרוגינוס, הרי זה נזיר:

ומקשינן: **פשיטא**!?

ומפרשינן: **מהו דתימא** אם לא שהשמיעתנו משנתנו — **ולד דחשיב ביני אינשי בעינן**

[צריך שיהיה ולד החשוב⁽⁶⁾ בין אנשים] ולא בת, וכל שכן טומטום או אנדרוגינוס.

קא משמע לן!

שנינו במשנה: **הפילה אשתו אינו נזיר**:

ומפרשת הגמרא: **מאן קתני לה**, מי הוא התנא הסובר כן, שאף על פי שיש ספק אם נתקיימו דבריו מכל מקום אינו נזיר?

רבי יהודה דברי הוא, רבי יהודה המובא בברייתא של "כרי" היא.

דתניא: [בברייתא, הובאה לעיל ח א]: "הריני נזיר על מנת שיהא בכרי זה מאה כור, והלך ומצאו שנגנב או שאבד וכו', רבי יהודה מתיר שספק נזירות להקל".

כי היות ונזירות מספק חמורה לו מנזירות ודאית, כי אם ייטמא הרי אין לו תקנה, כי שמא אינו נזיר, ואינו יכול להביא אשם נזיר טמא מספק כי שמא חולין בעזרה הוא, ויצטרך לנהוג בנזירות כל ימי חייו; לכן סברא היא ד"לא מחית איניש נפשיה לספיקא" [אין אדם מכניס את עצמו למצב של ספק נזיר], ולא היתה כוונתו להיות נזיר אלא אם כן יתברר שאכן היה בכרי מאה כור.

ואף בנידון משנתנו, כיון שספקו חמור

5. לעיל נתבאר בשם ה"בית יוסף", ש"בת" בכלל "בן", ומה שאינו נזיר כשנולדה לו בת, הוא משום שמתוך שבח והודיה נדר בנזיר, ולכן אין כוונתו לבת.

6. יתכן שהתרגום הנכון הוא: "ולד הנמנה בין אנשים".

5. לעיל נתבאר בשם ה"בית יוסף", ש"בת" בכלל "בן", ומה שאינו נזיר כשנולדה לו בת, הוא משום שמתוך שבח והודיה נדר בנזיר, ולכן אין כוונתו לבת.

ומכל מקום מבואר בסוגייתנו, שאם היינו

מודאו "לא מחית איניש נפשיה לספיקא",
ואם הפילה ואינו יודע אם בן קיימא הוא,
אינו אפילו ספק נזיר לדעת רבי יהודה.⁽⁷⁾

שנינו במשנה: **רבי שמעון אומר, יאמר:
"אם היה בן קיימא, הריני נזיר הובה, ואם
לאו, הריני נזיר נדבה":**

א. אשה היולדת תאומים, בידוע שטיפה
אחת היתה ונחלקה לשתיים.

ב. אשה היולדת תאומים בזה אחר זה ביום
אחד, האחד ספק אם בן קיימא הוא או נפל
שלא כלו לו חדשיו, והשני בר קיימא הוא,
הוכחה גדולה היא שאף הראשון כלו לו
חדשיו, שהרי טיפה אחת היא שנחלקה
לשתיים; ומכל מקום ודאי אינו, משום
שיתכן הדבר, שמחצית הטיפה נקלטה
יומיים או שלשה לפני המחצית השניה,
והולד האחד כלו לו חדשיו, ואילו השני לא
כלו לו חדשיו.

בעא מיניה רבי אבא מרב הונא:

האומר: **הריני נזיר לכשיהיה לי בן** והיו
לאשתו תאומים בבטנה, **והפילה אשתו** ולד

אחד זכר, והוא ספק אם כלו לו חדשיו או
לא כלו לו חדשיו.

והפריש בעלה קרבן לנזירותו, שהיה חושב
כי הוא נזיר —

ומכיון שהפילה אשתו, הרי דינו של הקרבן
אליבא דרבי שמעון שהוא קדוש מספק,
ואילו לדעתו של רבי יהודה חולין הוא,
שהרי הקדשו בטעות היה —

ושוב חזרה אשתו וילדה בו ביום⁽⁸⁾ את הולד
השני ונאפילו ילדה בת שהיא אינה מחייבת
בנזירות כיון שתלה נזירותו בבן], באופן
שאינן להסתפק בו אם כלו לו חדשיו⁽⁹⁾ —

מחו שנאמר: היות וילדה ולד שני שודאי
כלו לו חדשיו, הרי לנו הוכחה גדולה שאף
הראשון כלו לו חדשיו, שהרי טיפה אחת
היא שנחלקה לשתיים, ואם כן נתחייב האב
בנזירות מכח ההפלה הראשונה, ונתקדש
הקרבן כדינו? ויתבאר יותר בהמשך
הגמרא.⁽¹⁰⁾

שואלת הגמרא: **אליבא דמאן** — רבי
שמעון או רבי יהודה — נסתפק רבי אבא?

7. יש להסתפק בשיטת רבי יהודה, כשאמר:
"אם יש בכרי הזה מאה כור", והלך אל הכרי
ומצאו שלם ויש בו מאה כור, מאימתי הוא נזיר,
אם משעה שאמר "הריני נזיר", או דילמא כיון
שבאותה שעה ספק הוא אם יש בכרי הזה מאה
כור, אינו נזיר עד שיתברר שיש בכרי מאה כור.
ולשון הר"ן בנדרים יט א בברייתא זו דכרי:
"דלא מסיק אדעתיה דליהוי נזיר, עד שיתברר
לו שיהא באותו כרי מאה כור", ומשמע קצת
שאינו נזיר עד שיתברר, שהרי לא כתב "אלא
אם יתברר", אלא "עד שיתברר", וראה היטב

8. רא"ש, קרן אורה, רבינו עקיבא איגר.

9. האחרונים נחלקו בדבר, מתי ובאיזה אופן
נחשב הולד כודאי בן קיימא, וראה גם דברי
רבינו פרץ במשנה, וכבר נזכרו דבריהם בהערה
לעיל.

10. א. נתקשה רבינו עקיבא איגר למה נסתפקו

ואם כן לדעת רבי שמעון אין מקום לספיקן של רבי אבא.

ואלא אליבא דרבי יהודה, דאמר: "ספק נזירות לחקל" הוא שנסתפק רבי אבא:

מאי? קדוש הוא הקרבן מספק היות ויש לנו הוכחה גדולה שבן קיימא היה ונתחייב בנזירות ונתקדש קרבנו, **או לא קדוש כלל**, היות ואף שיש לנו הוכחה גדולה שאכן בן קיימא הוא, מכל מקום כיון שמידי ספק לא יצא אין הוא חייב בנזירות, שאין דעת הנוזר על הספק כלל, ויצא קרבנו לחולין שהרי הקדש בטעות היה.⁽¹¹⁾

אי אליבא דרבי שמעון – מאי תיבעי ליה לרבי אבא, ומה יש להסתפק בדבר!?! והרי ודאי שקדוש הקרבן מספק, ואפילו לא ילדה ולד שני, **דהא אמר רבי שמעון: ספק נזירות להחמיר.**

שמא תאמר: כיון שיש לנו הוכחה שאף הראשון בן קיימא הוא, אם כן יהא הקרבן קדוש בתורת ודאי, זה אינו, שהרי מכל מקום אין כאן ודאות גמורה שהראשון בן קיימא הוא, כי שמא נקלט מחצית הזרע שנים או שלשה ימים לפני המחצית השניה, ונמצא שלאחד כלו לו חדשיו, ואילו לשני לא כלו לו חדשיו.

המפרשים וכמו שהביא ב"ארוי הלבנון", שמהיכי תיתי שיתחייב בנזירות מספק, כיון שסוף סוף ספיקו חמור מודאו, מה טעם יש לומר, שהיות ויש הוכחה גדולה הרי הוא נזיר מספק, והרי ודאי שלדעת רבי יהודה לא נתכוין לכך?!

ג. כתב החזון איש סוף סימן קלח: אין להקשות לפירוש תוספות, למה תחול עליו נזירות, והלא טעם הדבר דספק נזירות להקל הוא משום דלא מחית נפשיה לספיקא, אם כן קודם שנולד השני הוי ספק, ובדין הוא דלא מחית לספיקא, דאם לא כן לעולם יצטרך לחוש שמא יתברר אחר כך; כי י"ל, דשאני הכא כיון שהוא יודע שהיא מעוברת תאומים, ועתיד הדבר להתברר בלידת השני, לכן מחית נפשיה לספיקא עד שיבורר הדבר; [ולכאורה יש לשאול כן גם בכרי, למה הוא נזיר כשנתברר שיש בכרי מאה כור, כיון שעד הביורר הרי הוא בספק, ויש לומר כמו שתירץ החזון איש], וראה ב"ארוי הלבנון" מה שהביא משם הגר"י.

ומשמע דפשיטא ליה לחזון איש שהנידון הוא שיהיה נזיר למפרע ולא משעת הביורר,

דוקא לענין הקרבן ולא לענין הנזירות עצמה, כי הניחא אם ילדה בן בלידה שניה, נמצא שהוא נזיר ממה נפשך אם משום הפלה ראשונה אם משום הלידה השניה, אבל אם ילדה בת שאינו נזיר מכחה, היות ואמר: "הריני נזיר לכשיוולד לי בן", הרי יש להסתפק אם נזיר הוא כלל או לא?

ב. ראה בחזון איש סוף סימן קלח, שהאריך לבאר, למה אנו מעמידים את הספק על ההפלה הראשונה, רק אם כלו לו חדשיו או לא, שאת זה יש להוכיח מלידת הולד השני, ואין אנו מעמידים את הספק שמא לא יצא ראשו כשהוא חי, אלא במעי אמו מת [לפי דעתו שנחבארה בהערה לעיל, שאם מת הולד במעי אמו אין הוא נזיר] מה שאין להוכיח מלידת השני, ראה שם.

11. א. נתבאר על פי לשון התוספות, וכהבנת רבינו עקיבא איגר שהספק הוא אף על הנזירות עצמה; וב"קין אורה", הבין שאין ספק על הנזירות, מדלא נסתפקה הגמרא על הנזירות, וממילא תמה מה יש להסתפק על הקרבן.

ב. ובעיקר סברת התוספות כבר נתקשו

ומפרשת הגמרא: **מאי נפקא מינה** בספיקו של רבי אבא?

לגזירתו ולעבוד בו, שאם קדוש הוא הרי הוא אסור בגיזה ועבודה, ואם אינו קדוש הרי הוא מותר.

ומסקינן: תיקו!

בעא (12) מיניה בן רחומי מאביי:

האומר: הריני נזיר לכשיהא לי בן, ושמע חבירו ואמר "ועלי" — מהו כוונתו ודינו של השומע? שהרי דבריו יכולים להתפרש בשני אופנים:

האחד: אף אני נזיר כשיהיה "לך" בן.

השני: אף אני נזיר כשיהיה "לי" בן.

האם "ועלי" אדיבוריה של ראשון הוא דמשמע, והיינו שקיבל על עצמו את כל תוכן דיבורו של חבירו, ואם כן יהיה אף הוא נזיר כשיוולד לחבירו בן.

או אגופיה של שני משמע, כלומר: תלה את נזירותו בבן שיהיה לו עצמו, ולכשיוולד לו בן אז יהיה נזיר.

ואם תמצוי לומר דכשאמר "ועלי" ודאי אגופיה משמע והוא נזיר כשיהיה לו עצמו בן —

הרי שעדיין יש להסתפק: באופן שאמר הראשון: "הריני נזיר לכשיהא לי בן", ושמע חבירו ואמר "ואני" — מהו?

האם אף שאמר "ואני" אנפשיה קאמר, שיהיה נזיר כשיהיה לו עצמו בן.

או דילמא כיון שאמר "ואני", הכי קאמר השני: רחימנא לך כוותיך [אוהבך אני כמותך] ושמח בשמחתך, ואף אני מקבל עלי נזירות לכשתזכה לכן?

ואם תמצוי לומר שודאי כוונתו באומרו "ואני" (13) — שיהיה נזיר כשיהיה לחבירו בן ולא לעצמו בן, כי כל באנפיה [כל בפניו של המיועד להיות אב] כסיפא ליה מילתא יג-ב [מתבייש הוא בדברך] שלא לעשות לחבירו נחת רוח ולהראות לו שהוא חפץ בטובתו, וודאי שנתכוין לקבל על עצמו נזירות לכשיזכה חבירו לכן ולא הוא —

הרי שעדיין יש להסתפק: אם אמר הראשון: "הריני נזיר לכשיהא לפלוני" — שאינו בפנינו — בן, ושמע חבירו ואמר: "ואני" — מהו?

מי אמרינן: כיון שנזר שלא בפניו של המיועד להיות אב, שוב אינו מתבייש להתיחס ללידת בנו שלו, ואנפשיה קאמר, שיהיה נזיר כשיהיה לו עצמו בן.

או דילמא אף כשאומר כן שלא בפני אבי הבן: הכי קאמר ליה השני לראשון: רחימנא

אורה" והבנתו בדברי התוספות.

13. כן ביאר הקרן אורה לדעת התוספות, שכל זה אינו אלא באומר "ואני", אבל באומר "ועלי" נוקטת עכשיו הגמרא כ"אם תמצוי לומר" דלעיל

ולעיל בהערה נתבאר מלשון הר"ן, שבכרי אינו נזיר עד שיתברר שיש בו מאה כור, וכך יש לפרש גם כאן.

12. השמועה מתבארת על פי גירסת ה"קרן